

Sorular soruları doğuruyor ve bazısında kasıt *neden böyle de şöyle değil?* anlamı var. *Neden böyle yaşıyorsun* aslında *neden şöyle yaşamıyorsun* demek. Sorunun doğurduğu sorular değil, cevabın doğurduğu sorular.

Neticede insanın nasıl yaşadığını kendinden çok başkaları belirliyor. Onlara *göre* kendini konumlandırıman icap ediyor. Toplumdan uzak insan da uzaklığını topluma borçlu.

Bazen otistiklerin (veya konuşmayanların) aslında telepatiyle iletişim kurmayı bildikleri ve bu sebeple konuşmayı öğrenmedikleri gibi bir fikir gelir aklıma. Uç. Ancak bu yeteneklerini geliştirecekleri ve *telepatik dili* kullanacakları kimse olmadığı için anlaşılamazlar. Doğuştan sağırları bir araya getirdiğimizde kendilerine has bir işaret dili üretmeye başlıyorlar ve bu dillerin grameri oluyor. Belki konuşmak *istemeyenlerin* de anlamadığımız, bizim kör olduğumuz başka dilleri var. Anlamadığımız için onları kendimize benzetmeye çalışıyoruz.

Toplum denen kavram, tek tek bireylerden mürekkep ama o bireylerin bir kısmının (belki büyük kısmının) hissesine sahip. Anne babasına yeterince özgür fikirli olmadıkları için kızan ergen, anne babanın özgür fikirli olmayışlarının sebebinin de yine başkaları olduğunu ve bu başkalarının da yine başkalarına bağlı olduğunu unutuyor. Toplum bir örgü, insanlar birbirlerini tutuyor.

Benim yüzde kaçım topluma ait? Parası neyse ödesem de *özgür* olsam.

İnsanlar sahip olamayacaklarına, neden sahip olmadıklarını rasyonelleştirme konusunda başarılı. Ahlak dedikleri de böyle yaşıyor. Gerçekte ahlaksızlık yapamayacak insanların kendi durumlarını rasyonalize etmesi.

Birileri ahlaksızlık yapacak imkana kavuşup, aslında ahlakının o kadar da sağlam olmadığını farkettiğimizde kızıyoruz. Zayıfken, güçsüzken insanlar ahlaklı, güçlüyken tutamıyorsun. Bu ikincisinde de rasyonelleştirme mümkün. Eminim gidip birilerinin evinden, elinden hırsızlık yapanların açıklamak için kullandıkları sebepler vardır.

Bu konu, yani rasyonelleştirme konusu, insanların söyledikleriyle düşündükleri arasındaki uçurumun da sebebi. Kendileri hakkında bile insanların fikirleri sarıh değil. Kendilerini olmadıkları gibi görüyorlar, kendilerine yalan söylüyorlar.

Şimdi yazının burasında aklıma tabii *ya sen?* diye bir soru gelir. Bu sorunun cevabı *ben de*. İnsanlardan bahsederken, kendimi ayrı tutmuyorum. İyi bir insan gibi görünüyor olmam belki sadece korkudur. Bu yazılar korkuyu rasyonelleştirmek ve aslında kendim sahipleniyormuş gibi yapmaktır. Ne biliyorsun?

İnsan kendini farklı şartlara koymadan bilemiyor. Başkalarını kötülükle eleştirmek kolay ancak bu zamana kadar yeterince maddi kolaylıkla *fethedilemeyecek* nadir insan gördüm. Belki hiç yoktur.

Herkesin bir fiyatı var kadar basit değil ama fiyat yanına bir de hikaye anlatırsan, fiyatı da açıklamaz ama hayatını sair şekilde kolaylaştırırsan herhalde herkesi *ele alabilirsin*. Tabii bu *ele alan* için de geçerli.

İnsanların belki fiyatı yoktur ama fikirlerini bağladıkları hikayeleri vardır. Bu hikayelerini değiştirecek imkana sahipsen, onları *diriyken ölü, ölüyken diri* hale getirebilirsin.

Aristo'nun felsefenin faydalarından bahsederken, *sıradan insanın korkuyla yaptığını ben bilinçli olarak yapıyorum* gibi bir sözü vardı. Bunu artık *insanların korkudan yaptıklarını rasyonelleştirecek becerim var* diye anlıyorum. Değişik formlarıyla korku, aileden, işten, toplumun sağladığı imkanlardan, belirsizlikten ve sair çeşitleriyle korku insanların ahlaklı olmasının en önemli, belki tek sebebi. Korkuyu her yerde bulabiliyorsunuz, bunun yanında bazılarında bu korkuyu *açıklayacak* veya *örtecek* lisan ve düşünce becerisi de olabiliyor. Ancak bu ikincisi ahlakla değil, onun kaynağı korkuyla mücadele ve farklı kalıplara dökme ihtiyacından da kaynaklanıyor olabilir.

Bir defa korkunun ahlakın kaynağı olduğunu kabul edince, *hangi korkunun* daha iyi bir ahlaka sebep olduğunu konuşabilirsin. İnsanların *ahlaklı* yetiştirilmesi, *doğru korkularla* yetiştirilmesi ve bu korkularının farkında olmasıyla alakalıdır belki.

Ahlakın hangi korkulardan kaynaklanıyor?